

Amerikanen versus Europeanen

"Is there a European economics?" Deze vraag legde de redactie van het wetenschappelijke tijdschrift *Kyklos* voor aan een aantal Amerikaanse en Europese economen. Bijna iedereen is het er over eens dat de Amerikanen de economische wetenschap domineren. Soms wordt dat betreurd, omdat Amerikanen wellicht een andere kijk op de economie hebben dan Europeanen, of omdat wij zelf graag een toontje hoger zouden willen zingen in hetzelfde lied. Het verslag van de vraag 'Bestaat Europese economie' verscheen onlangs in een thema-nummer¹.

Waarin Europa zeker verschilt van de Verenigde Staten, is onze taalversnippering. Arjo Klamer gaat hierop in. Het gaat hem om meer dan alleen de taal. Ook al spreekt men nog zo goed Engels, zolang bij voorbeeld toonaangevende Europese speltheoretici de regels van *baseball* niet kennen, hebben ze een handicap in discussies met Amerikaanse gangmakers. Ik herinner me trouwens uit Klamers 'gesprekken met economen' nog een ander punt, dat door Robert Lucas werd aangeroerd. Die merkte op dat de manier waarop Keynes homogene arbeid veronderstelde typisch Brits is – een Amerikaan zou zoiets nooit doen. Jammer dat Klamer dat thema niet uitwerkt, want als Amerikanen inderdaad een ander mensbeeld hebben – meer aandacht voor individuele verscheidenheid? – dan zou dat ook antwoord kunnen geven op de vraag of er een specifieke Amerikaanse economie bestaat.

Verschillen worden in Europa volgens meerdere auteurs zelfs gecultiveerd. Misschien is het sectarische wel typerend voor Europa. Zelfs binnen een land lijken er taalgrenzen te bestaan, een probleem waarmee vroeger de Tilburgse School van D.B.J. Schouten kampte. Er worden verschillende verklaringen voor dit gebrek aan communicatie gegeven. Een hoogleraar in de VS verhuist na een jaar of vijf à tien naar een andere universiteit en moet blijven scoren met onderzoek dat ook buiten het eigen nest wordt erkend. Amerikaanse universiteiten nemen vrijwel nooit hun eigen PhD-studenten aan voor posities als assistant-professor. Het Europese systeem van vaste leerstoelen met benoemingen voor het leven, strenge afbakening van leeropdrachten, een zeer gebrekige mobiliteit tussen universiteiten en het ontbreken van financiële prikkels voor onderzoek, verhinderen communicatie en innovatief denken. Omdat jonge academici afhankelijk zijn van hun hoogleraren, worden de nadelige effecten van inteelt nog eens vergroot. Deze situatie van gesegmenteerde academische markten staat in schril contrast met de VS.

Een interessant cultureel verschil tussen de VS en Europa is de status van academici, in het bijzonder van hoogleraren. In ons werelddeel ben je iemand, als prof. Media en politiek nemen je serieus. Het is aantrekkelijk deel te nemen aan debatten over economisch beleid, terwijl vernieuwend onderzoek veel minder van belang is voor het aanzien van een hoogleraar. Toegepast onderzoek is een vast onder-

deel van de Europese universiteit. Vaak verdringt dit fundamentele bijdragen aan de economische theorie. Aan de andere kant van de oceaan is de academische status veel bescheidener, terwijl *consultancy* meer door particuliere onderzoeksbureaus wordt verricht. In het publieke debat nemen Amerikanen een steeds kleinere rol in, suggereren H.E. Frech en Arjo Klamer. Twee voorbeelden zijn NAFTA en Clintons plan voor de hervorming van de gezondheidszorg. Maar is het in Europa veel beter gesteld? Het Verdrag van Maastricht is net als NAFTA grotendeels een politiek gedrocht, waarvoor de meeste serieuze Europese economen hun neus ophalen.

Wellicht mag ik een verschil tussen Europa en de VS toevoegen. Wat mij geregeld opvalt bij Amerikaanse economen is het naïeve, soms zelfs kinderlijke enthousiasme waarmee nieuwe ideeën worden omarmd. Daarbij komt een enorme werkdrijf (gevoed door prikkels, maar aanstekelijkheid doet de rest). Natuurlijk is dit niet typerend voor de gemiddelde Amerikaanse universiteit, maar wel voor de twintig of dertig universiteiten die de top beheersen. Vergelijken we dit met de cultuur in Nederland, dan zien we hier dat universiteitsgebouwen (incl. bibliotheken) 's avonds sluiten terwijl (een beetje karikatuur) het enthousiasme pas echt opleeft als de Tour de France aan de orde is. Is het mogelijk om onze faculteiten dezelfde *Schwung* te geven als een Amerikaanse subtopper? Of is onze tamheid het gevolg van egalitair massa-onderwijs, waarin intellectuele puzzles zoveel mogelijk worden vermeden?

Het Amerikaanse succes bestaat uit een combinatie van instituties en de instelling van de mensen. Van die mensen zijn er vele uit Europa afkomstig: enthousiasme is aanstekelijk. Ook onder Nederlandse economen was er lange tijd sprake van een *brain drain*. Eén van de redenen om enkele jaren geleden het Tilburgse Center op te richten was het terugdraaien van deze ontwikkeling. Ook de vorming van onderzoeksscholen is een poging om de Amerikaanse institutionele vormgeving van de PhD over te nemen, om daarmee de meest talentvolle studenten binnen de eigen grenzen te houden. In andere landen zijn, heel voorzichtig, soortgelijke initiatieven waar te nemen. Dat suggereert dat het verschil tussen de VS en Europa in de toekomst zal afnemen, ondanks mogelijke verschillen in de kijk op economie. Een snelle Europese hegemonie valt echter niet te verwachten. Het beleid bij voorbeeld van ons Ministerie van Onderwijs is raadselachtig en lijkt niet overtuigend gericht op het veramerikaniseren van de Nederlandse wetenschap. Immers, waar blijft de concurrentie en de mobiliteit als er per discipline één, hooguit twee onderzoeksscholen worden erkend? Die ambtelijke erkenning alleen al, het kan nauwelijks Europees...

Hugo Keuzenkamp*

1. Is there a European Economics?, *Kyklos*, nr 2, 1995.

* De auteur is universitair docent aan de economische faculteit van de Katholieke Universiteit Brabant.